آبزی بله‌ن بر مدرسه‌ده صنفده‌ش بولوب اوقوغان ایکان. شوندن چغوب آتتیستاتقه حاضرله‌نگانده، حاضر بر نیچه یلدن بیرلی استودینت ایکان. آبزی: «اول مدرسه‌ده چاقلده بزنك صنفده‌غنه توگل، بوتون مدرسه‌ده برنچی شاکرد حساب ایدیله‌در ایدی. بوتون شاکرد آنی یاراته، هر کم آنك معلوماتندن فائده‌له‌نه ایدی. شوندن صوك اول مدرسه‌دن چغوب روسچه اوقورغه کرشدی. هیچ بر کشیدن بر تین یاردم کورمه‌دکی حالده فقط اوزینك اجتهادی یله‌ن اوقوون دوام ایتدردی. شول یولده ملك بلا وميليون محنتلر کورسه‌ده آکار التفات ایتمه‌دی. نهایت اوزینك مقصودینه ایرشدی. باشقه‌لر ٤ — ٥ یل حاضرله‌نوب کوچکه کره طورغان اونیۋرسیتیت‌که اول ایکی یلده کردی. هم ایندی میدیچینسکی فاکولت استودینت بولوب، اوقوون دوام ایتدیره. آنلغ آنده‌غی اجتهادنك هیچ بر کشیده بولووی ممکن توگل.» دی.

تاغن ئه‌لله نه‌رسه‌لر بله‌ن ماقتاب بتردی. مین باشقه بر نه‌رسه‌ده ئه‌یتمیچی: «یاخشی یگت ایکان» دیبکنه اوطوردم. بو سوزلرنك میگا نی اوچون سویله‌نگانن آچق بلمه‌سامده، آنك تل توبی بیك قزقغه بارا. ئه‌لله خدایم دیم، میگا شول یگتنی پریدلاگات ایتمه‌کچی بولامی دیم. شوکار مینم بیك ایچم پوشوب کیتدی. بو حقده سین نی اویلیسك؟ اوزگنك بو حقده‌غی فکرگنی تیز ره‌ك میگا یازوب معلوم ایته‌رگه ممکن توگلمی؟ چنلابوق

ئەلله نیگە ایچم پوشا باشلادی. کوز آلدمدە تگی شوکەتسز استودینتنڭ شەولەسی طورا. کوز آلدمدەغی مذکور «شەولە» نی یبەرسە سینڭ خطڭغنه یبەره آلور.

شول شەولە اورنندە تیز رەك سینڭ خطڭنی کورگەتلەب:

نفیسه اورایڤا.

۲

١٩٠٦ یل، ایپول ١.

سویوکلی نفیسە!

خطڭنی آلوب، تگی استودینت حقندە نی قدر توغری فکر اویلادقڭە تحسین قیلدم. مین اول یگتنی کوبدن بلەم. مینم بلەن کوبدن طانشاسی کیلوب یوری. صالح بصیرف بەمەرسە اول. بر ایکی یل ئلك بزنڭ کانتورغه بررر خدمت یوقمی دیبدە کیلوب یورگان ایدی. بز آنی سوگب چغاردق. آنڭ شیکللی باسیاك‌لرنی کانتورغه جیبا باشلاساڭ اوزڭگە اوطر ورغه اورنڭ قالماس. ئەلی شوشی آرادە باقچەدە کوردم. اوزنچە ئەللەنیندی باریشنالر بلەن یوریم دیب اویلی طورغاندر ایندی، نیندیدر بر تگوچی قز بلەن قولتقلاشوب بارالر ایدی. مینم توغریغه یتکاچ: «صالح افندی سلامتمیسز؟» دیب ئندەشکان ایدی، مین: «جیین جیز تویمەلی شارلاطانلر بلەن ایسەنلەشوب بتره آلمازسڭ!» دیب کورمەگانگە صالنوب کیتدم.

آندن صوڭ آنی بیك دهری، اللهغهده اشانمی دیب ئهیتهلر. شوشی آراده بر ژورنال چغهررغه یوریلردی، اگر چغهرا باشلاسهلر، مین: «موندہ فلانلر، فلانلر ژورنال چغهررغهیوریلر، باشلقلری جیکینه ماکُقا قاتروب یوروچی بر دهری استودینت» دیب «دین ومعیشت» ژورنالینه یازدروب شوتیت ایتهرمن ئهلی. مینم موندہ برطانش شاکردم بار، شوندی یوقبارنی یازارغه قولندن بیك کیله. شوکار بر ٥٠ تین بیرسهم، ئهلله نیچه طاباق یازوب بیرر. شاکرد کشیگه ایللی تیین یاراب طورا بیت اول!

ایندی اول مین بولای اوقودمك، تگیلهی اوقودم؛ فلان بولامن توگهن بولام دیب ماقتانغاندرده، آبزاڭ مسکین بر قاتلی کشی اشانه قویغاندر. باشقه کشینی کورگانی بولماغاچ سگلینی بیررگه یاری طورغان کشی ایکان دیب اویلاب قویغان بولور. مینم سینڭ حقدهغی فکرلرمنی بلسه اول اویلرندن تیز قایتور قایتورن، الله تلهسه. مین آنی، آندی دینسز، ملتسز خیرچی بالاسی بلهن، ملتینه ئهلله نیقدر فائده کیترگان بای بالاسن آلشترلق اوق گلوپیدر دیب اویلامیم. اشلر انشاءالله بز دیگانچه بولور خفالانمه ئهلی. آتیستاتغه حاضرلهنو دیگاچك، آنڭ بر نهرسهسیك یوق. میکاده اوقوتقان اوچیتیلم: «سینڭ اسپاسو بنوست بیك شهب، مین سینی یل یارمده آتیستاتغ حاضرلهر ایدم» دیگان ایدیده، مین اختیار ایتمهدم. بزڭ

شیکللی زور اش یورته طورغان کشیگه توغری کیلمی. یعنی وقت یوق. ٤ — ٥ یل آنده اوقوب وقتنی ئه‌زه‌م ایتکانچی، حاضر روسچه‌نی یاخشی بلگاچ آنده بیر یله‌طورغان معلوماتنی بوش وقتده مین اوزم قارابده بله‌م. باری بر بیت.

اوزم بو گون ایك صوك موداده تر ویکه تکتررگه بیردم. یوزنك آری یاغینه توشسه کیره‌ك. مه‌سکه‌وگه سیکا بوله‌ك اوچون ئه‌یبرلر قوشقان ایدك. کیلوب بیتمه‌دی ئه‌لی. شول کیلگانچی میندن بوله‌ك کوتمه! خوش حاضرگه.

یونس فتاحف.

٣

١٩٠٦ یل، ایپول ٢.

یونس جانم!

صوڭغی خطڭنی آلوب بیك سو یونسه‌مه، بعض سوزلر یگه خه‌ترم قالا یازدی. خطڭنك آخرنده: «شول کیلگانچی میندن بوله‌ك کوتمه!» دیسك. صوڭ مینم سیندن قایچان بوله‌ك کوتکانم بارده، قایچان فلان ئه‌یبر، توگه‌ن ئه‌یبر آلوب بیر دیب ئه‌یتکانم بار؟ مین سینك بله‌ن یوریم. لکن هیچ بر وقت سیندن بوله‌ك آلو امیدی بله‌ن یا که سزنك بایلغکز اوچون توگل. مین سینك اوزڭنی یاراتام. اوزڭ بله‌ن یوریم.

میکا بر ئه‌یبرگده کیره‌ك توگل، فقط اوزڭ کیره‌ك. سوزنك درستن ئه‌یتورگه کیره‌ك، که: مین سینك هر یرڭنی،

هر اشکنی، هر بر قیلانمشکنی یاراتسامده — بعض وقتده شوندی بایلق بلەن ماقتانورغه اوخشی طورغان سوزلرڭ کوڭلگه اوکغایسز طویولا. گرچه سزنڭ نهایتسز بای ایدکگزنی بلسامده، آندی سوزلرنی ایشتەسم کیلمی. موندن بولای میکا آندی سوزلر سویلەمه، جەمی؟ بو سوزلر بلکه سیکا آوراق کبی بولور. لکن مین بولارنی سینی صوڭ درجه یاراتقانلقمدن یاقن کوروب ئەیتەم. آچولانا کورمه جانم!

ئەلیگه تگی مسئله حقنده آنی بونی ایشتکانم یوق. بولسه تاغن بلدررمن ئەلی. حوش حاضرگه، بیر قولکنی!

نفیسه.

٤

١٩٠٦ سنه. ایبول ٤.

یونس افندی!

بر کون یازغان سوزلرمنڭ توبی آڭلاشلا باشلادی. بو کون جیکگی میکا شوشی سوزلرنی سویلدی: «بر کون آبزاڭ یانینه کیلوب یوری طورغان تگی استودینت آبزاکنڭ سویلەشوب اوطرغانلرن ایشتدم. قارانغی بولمەدەفقط ایکیسیگنه آوزغه قولاق، قولاقغه آوز قویوبغنه سویلەشکاچ، آبزاڭ ئەلله مینم حقده زارلانەمی دیب سوزلرن طکلاسم کیلدی. لکن سوزلری مینم حقده توگل بلکه سینڭ حقده بولوب چقدی،

سوزلرینك باشن ایشته آلمادم. لکن استودینت، نەرسه اوچوندر اوزینك حالندن زارلانەدر ایدی شیکللی. مین آبزاکنك: «ایبدەش اویلەنورگەگنه کیرەك، اویلەنساك بارده بتەر. مین سیکا اویلەنورگه توصیه قیلام» دیگان سوزلرن ایشتدم. شوندن صوك استودینتنك ئەیلە سکلکنی بیرساك ئویلەنەم دیب اویون بلەنگنه ئەیتکان سوزینه قارشی آبزاك اگر اوزی رضا بولسه ملك رضالق بلەن دیب اچقندردی. شوندن آلار تاتار یاشلری آراسنده کیرەگنچه اوقوغان قزلرنك اوقوغان یگتلرگه نسبة آز بولوی حقنده فلسفه صاتا باشلادیلر. استودینت سینی بیك ماقتابده آلدی» جیگگیدن شول سوزلرنی ایشتکاچ، آبزینك بر کون ئەیتورگه باشلاغان سوزینك آخرن آکلادم. یونس جانم سین نی اویلیسك؟ أگر آبزی چنلابوق شول یگتکه بارورغه مینی تکلیف ایتسه مین نیشلیم؟ گرچه مین اوزیمه بیك نق اشانام. اول یگتکه بارو احتمالم یوق. مین آنی ئولگانلەده قبول ایتەسم یوق. لکن شونك بلەن برگه مینم آبزی حقنلەغی احتراماتمنیده بلەسك. اول تقدیرده آنك بلەن مینم آراده نیندی کوکلسزلکلر بولوون اویلیسك؟ گرچه ئەلی بواش بالفعل باشلانغان بواماسەده، باشلانەچغی کوز آلدنده. میتی تمام قاوشاتدی. مینم باشم تمام ئەیلەندی. حاضر

نەرسە اویلارغەده رەتلەب بلمیم. ایندی سینك جوابكنیغنە كوتەم. تیزرەك یاز!

صبرسزلق بلەن جوابكنی كوتب: نفیسە.

٥

١٩٠٦ سنە، ایپول ٥ ندە.

گوزەلم نفیسە!

خطكنی آلدم. جیكگاك سویلەگان سوزلردە مینمچە آرتق خفالانوراق نەرسە بولماسەدە، سینك خفادە بولووك مینی بیك خفالاندردی. زنهار جانم اول قدر بورچلما! اول شارلاتان اوزینك درجەسن توشونمیچی سینك حقدە سویلەشورگە اویالماسەدە، سینك آبزاك اول قدر آحمق توگل بیت، كشی بلەن كشی آراسون آیرورغە تیوش. بوكونگە حدلی اول باشقە بلشی بولماغانغە، اول استودینت حقندە دنیادە آندن آرتق كشی یوقدر ایندی دیب اشانغان. اول مینم سینك حقدەغی فكرمنی بلو بلەن شبهەسز اوّلگی اویندن قایتور، هم قایتورغە تیوش. اول وقتدە آنك باشندە ئەلیگی اشكە آشماغان استودینت اورنندە، هر اش قولندن كیلە طورغان، ضیالی، معلوماتلی، شونك بلەن برگە بوتون شهرنك گی ایك برنچی باینك اوغلی بولغان یونس فتاحف اورنلاشور. اگر سكّلیسن پختلی ایتەسی كیلسە، اول شول مینوتدوق ئلكیگی فكرندن قایتورغە مجبور! بناء علیه اول حقدە اوزی

سیکا سوز باشلاسه بزنڭ آراده بولغان مناسبتنی آتکراۋیننو ئەیتووکنی ئوتنەمن.

بر یولغه عیب ایتمه، خطمنی اوزون یازا آلمیم. هماننده ئەلیگی وقتسزلق. بو آراده خیانتی ظاهر بولغان بر داۋیرینی‌نی اورنندن چغەروب شوندن حساب آلاسی بولدی. یاری ئەلی ٥ — ٦ مکگەگنه قاغلوب قالغان.

یونس فتاحف.

٦

١٩٠٦ یل، ایبول ٨.

عزیزم یونس!

سینڭ خطکنی آلغاچ بر ایکی کون طنچلاب یورگان ایدم. لکن بو کون بولغان بر اش مینی یاکادن شول قدر خفاغه صالدی، که تعریف قیلورغه قلمم عاجز. کیچه آبزی تگی سوزلرن اوزیمه آچق ئەیتدی. تگی استودینتن خاطرینه کیلگان بارچه سوزلری بلەن ماقتاب بتردی. مین باشقه سوز ئەیتورگه حالمدن کیلمەگاچ: «آبزی ایندی میندن طویدکمونی؟ مینی اوزاتاسڭ کیله باشلادیمونی؟» دیب ئەیتدمده، کوکلم طولب کیتوب کوزیمه یەشلر کیلگاچ باشقه سوز ئەیتورگه ممکن بولمادی. اول: «مین سینڭ کبی حقنده بیك زور حسن ظنلر صاقلادقم قزدن موندی نزاکتسز سوز ایشتورگه تلەمەس ایدم. اوزینڭ طوغان

سکلیسندن طویغان کشی‌نی ایشتکانك بارمی؟ سیگا عمرلك بر ایبده‌ش، یولداش، سرده‌ش طاوب بیرونی، مونك اوچون سیگا حتی بوتون ییر یوزنده ایك برنچی دییه حساب ایتدکم یگتنی تقدیم ایتونی، سین دشمانلقدن دیب اویلیسکمونی؟ مین سینی بوقدر توبه‌ن دیب اویلامیدر ایدم» دیدیده مأیوسانه اوز بوامه‌سینه کرب کیتدی. آبزامنك بوسوزلری میگا شول قدر قاتی تأثیر ایتدی‌که اول کیتکاچ کراۋاتیمه یغلوب یغلارغه طوتوندم. هم شول مینوتدوق آبزامده یغلاو بله‌ن مشغولدر دیب اویلی ایدم. چونکه اول‌بیچاره‌نك میگا تگی سوزلرنی ئه‌یتکانده یه‌ش بورتوکاری کوزینك قرییینه کیلوب ییتکان، طامابز دیبکنه طورالر ایدی. مین هم یغلی هم اویلانه ایدم. اول مسکین مینی بوتون حیاتندن آرتق یاراته. شولایوق تگی یگتده آنك کوکلینه صوك درجه‌ده اوخشاغان، شولای بولغاچ‌مین آنك بر یاراتقانن، ایکنچی یاراتقانینه تقدیم ایتوده آنی حقلی طابه ایدم. آنك بو حقلی نظریه‌سینه قارشی ئه‌یتکان اوزمنك آور سوزارمنی اویلی ایدمده مینم یاکاقلرم تاغن آرتغراق یه‌ش بله‌ن جوولا ایدی. لکن چن کوکلمدن مینی سویگان بره‌ونی سویوده مین اوزمنی حقسز طابمی ایدم... شولای ایتوب توتاش ایکی ساعت یغلادم. نهایت، طوقته‌لی سینك بله‌ن بولغان مناسبتنی ئه‌یتسه‌م بلکه اولده ئیگه کیلور دیب اویلادم. هم آنك بوامه‌سینه کردم. اول نه‌رسه‌در یازوب اوطرا ایدی.

مین بولای دیب سوز باشلادم: «بایتاق آچو آراسنده ئەیتکان قباحت سوزلرمدن شول قدر متأثر بولدم، که شوندن صوڭ تورتاش ایکی ساعت یغلادم. گرچه مینم ینه شول قدر تربیەسزلکم سزنڭ یوره‌ککزنی نیقدر آچیتەسین بلسامده، بونڭ اوچون عفو ایتووکزنی اوتنورگه باطرچیلق قیلام. بو خصوصده سزنڭ بوتون مقصودکز مینی کیلەچکده بختلی ایتوگنه بولدقدن، سز میکا اوزکزنڭ ایڭ زور حسن ظنلی کشی‌کزنی تقدیم ایتوده حقلیسکز. لکن مینده شواوق نقطهٔ نظردن سزنڭ اول زور مقصدکزنی رد قیلورغه مجبورمن. چونکه مین اول تقدیرده بختلی بولو توگل...» سوزمنی تمام ایتمەس بورون آبزام آرتق عجبلەنگان کشیلردنگنه چغه طورغان طاوش بلەن «نیك؟» دیدی. مین: «شولای سببی بار» دیدم. اول: «سویوکلی سکلم، مین بوگون سینی برده آڭلامیم. اگر سببی بولسه بو مجلس بیت آندی سببلر یەشرشد طورغان مجلس توگل، هیچ اویالمیچه سوزکنی ئەیتوب بترووکنی اوتنەم» دیدی. نهایت مین سینڭ بلەن بولغان مناسبتنی ئەیتدم...... یونس! سین مونده «ئەیتدم» دیب یازو جیکل بولغاچده، اول سوزنی ئەیتوویده شولایوق جیکل بولغاندر دیب اویلامه تاغن. آخ! بو سوزلرنی ئەیتو میکا شول قدر چیتن بولدی، بو سوزلر مینی شول قدر عذابلادی، مین چاق بوولوب یغلمادم.... لکن نیچکده اللهغه طابشروب

ئەيتدم ایندی. آبزی بر نیچه مینوت هیچ بر سوزسز اویلانوبقنه اوطورغاندن صوڭ بولای دیب سوزگه باشلادی: «یەشرمی ئەیتووڭ اوچون بیك زور رحمت. ایندی آلایسه میندە سینك بلەن طوغانلرچه سویلەشه باشلیم: أگر خاطرڭده بولسه مین سیڭا صالحنڭ فضیلتلری حقنده بایتاق سوزلر سویلەگان ایدم. شونڭ اوچون ایندی تاغنده سویلەونی آرتق کورەم. ئەلی فقط یونس حقندەغنه سویلەمەکچی بزلام» دیب سینڭ حقدە سویلەدی. آبزینڭ سینڭ حقدە سویلەگان سوزلرن موندە یازاسم کیلمەگانگه، باشقه سوزلرنگنه نقل ایتەم: «سین مینی بیك یاخشی آڭلیسڭ، تاتار بایلری، یاکه ملالری شیکللی اوزینڭ توغانن، تلەگان کشیسن قالدروب، هیچ بر تلەمەگانینه بیرو کبی اشکه تنزل ایتمەومنیده بلەسڭ. مین محبت وسویوشو دیگان نەرسەلرنڭ معنیلرنده بیك یاخشی آڭلیم وآلارنڭ تأثیری بلەن کشینڭ نیندی حاللرگه قالو احتماللرندنده خبرم بار. لکن شونڭ بلەن برگه مین محبت وسویوشو حقنده اساسلیروق معلوماتقه واقف بولورغه، آلارنی هرکم اوزی اویلاغانچەغنه بلب آلدانماسقه تیوشلگن سینڭ ایسیڭه توشورەمن. اورامده یاکه باقچەده اوچراغان وقت کوڭلیگه اوخشاغان هر بر کشی حقنده محبت اعلان قیلو عقللیلق علامتی بولماغان شیکللی، اول حقده بولووی ممکن بولغان فاجعەلرده رومانلرده تصویر ایدلگانچەگنه ییگل اش

توگلدر. گرچه آرتق کوب اوقی آلماساڭده سین اوقوغانلر رەتندن صانالوراق کشی. اوقوغان کشی، کشی‌نڭ طشقی یاغینه‌غنه توگل، اچکی یاغنده تیکشرگاندن صوڭ محبت ایته‌رگه تیوشلی. سین طشقی صورت عاشقی‌غنه توگل، علم ومعرفت عاشقی بول! «...» قسقه‌سن ئه‌یتکانده اول کوننی آنڭ میڭا سویله‌گان سوزلرن یازوب بترو ممکن توگل. شونده‌ده آنڭ سوزلری مینی تمام جوده‌تدی. حاضر نیشلارگه‌ده بلمی، تیلی کشی کبی آبدراب قالدم. سینی کوروب سویله‌شه‌سم کیله، لکن ممکن توگل! ایندی باقچه‌غه‌بارسامده آبزی نیک بارغانمنی بلگاچ باطرچیلق قیلا آلمیم. اویالام. ایندی حاضر میڭا بیره‌چك کیڭاشڭنی خط بله‌نگنه یازوب بلدروڭنی اوتنه‌من.

نفیسه.

٧

ایپول ٩ نده.

سویوکلی نفیسه!

صوڭغی خطڭنی اوقوغاچ مینده بیك خفالاندم. باشده بو اشنڭ بولووینه کوڭلم هیچ بر تورلی اشانه آلمیدر ایدی. آخریسی چنغه کیتدی. آبزاڭده شول کشی توگل ایکان. بیچاره، معرفتنی جیز تویمه‌لی کییم کیگان کشیده‌گنه بولادیب اویلی آخریسی. اول صاصق مالایده درجه‌سن بلمیچی یورسه مین آنڭ یوقسین آچارمن ئه‌لی. آندی قزل مالایلرنڭ حاضر

پوطلری بر تیین. مین آنی تیوشلی ییرینه باروب ئەیتسەم آنك آیاغن ییرگەدە تیدرمیلر. کورر آندن صوك اویلەنورگە کیرەکلگن. مین نصیب بواسه بو اشنی اشلیم. اوزینه هیچ بر جهتدن کفو بولماغان بر معصومەگە خیانت قیلورغە حاضرلەنرگە واوزندن ئەلله نیچە مرتبە مهم بولغان ایکنچی برەونك بوتون حیاتن آغولارغە طوروچی کشی حقنده نیندیگنه اش اشلەسامدە آنك بلەن مینم وجدانم عذابلانمی. بلکه مونی وجدانم اشلەتە.

آندن صوك اولدە اویلەنو قایغوسن یوغالتور، بزدە طنچلاب قالورمز. مینم حاضر سیکا ئەیتەچك سوزم شولغنه: سین همانك سوزگنی بیرمە، نیقدر اوگوتلەسەلردە اوز سوزگك نق طور! حاضرگه شوندن باشقه اش یوق. کوب سویلی طورغاچ سوزینك تأثیر ایتە آلمایەچغن بلگاچ اولدەطوقتار ئەلی. قالغانن خدایغه طابشروب حاضرگه سوزمنی بتردم.

یونس فتاحف.

۸

ایبول ۹.

عزیزم یونس!

خطگنی آلغاچ اوّ اکیسندنده آرتق خفالاندم. یونس جانم، باشقه هرتلەگانگنی اشلە، اکن تگی استودینت حقنلغی اول فکرگنی زنهار قوی! مین اوزم اوچون ایکنچی برەونك

جزالانوینه هیچ بر وقت رضا بولو احتمالم یوق. مینی آصسونلر، صویسونلر لکن مینم اوچون هیچ بره‌ونی جزالاماسونلر. مین بتسام بتیم باشقه‌لر طنچ قالسونلر. یونس جانم الله رضالغی اوچون اول فکرگدن قایت. زنهار قایت. سینگ اول سوزلرگ مینی شول قدر عذابلادی، حتی سینگ خطکنی اوقوغه صرف ایتکان وقتنی عمرمنگ ایگ عزیز دقیقه‌لردن صانادقم حالده، خطکنی اوقوب بترمه‌س بورونق اختیارسز بو خطنی یازارغه اوطوردم. حاضرگه باشقه‌نی اویلیده یازاده آلمیم. لکن شونیغنه ئه‌یته‌م: زنهار اول اوینی باشگدن چغار. سین باشقه وقتده مینم سوزنی طگلی ایدگ، بو یولیده محروم ایتمه.

خوش مینم قیمتلی یونسم! بو طلبمنی ییرینه ییتکرووگنی آیاغیگه یغلوب اوتنوچی: نفیسه.

٩

١٩٠٦ سنه، ایبول ٢٨.

عزیزم یونس!

حاضر مسئله بوتونله‌ی ایکنچی توس آلدی. حاضر بوتونله‌ی جدیله‌شدی. حاضر ایکنچی جهتده اهمیت کسب ایتدی. اوزگ بله‌سگ مینم ئلگ بوتون لذتم: «آگار بارو احتمالم یوق!» دن عبارت ایدی. مین ایگ معذب وقتلرمده اوزمنی بو سوزلر بله‌ن جوواته ایدم. شوشی سوزلر آرقاسنده مین قایچانده بولسه بر جیگه‌رمن کبک تیبه ایدم. اما حاضر

ایکنچی طرفنیده اویلی باشلادم. درست مین اصرار ایتسه‌م بلکه جیکه‌رمن. آبزامنك مینی هیچ بر وقت کوچله‌ب بیرو احتمالی یوق. لکن شولایده اول تقدیرده آنك خه‌تری قالاچقده کوکلی صناچغنده‌ده شبهه یوق. اول هر وقت میکا اوپکه‌له‌ب یوررگه، مینی قزغانوب عمر اوتکه‌ررگه تیوش. اگر چنلابده شولای یوری طورغان بولسه اول وقتده میکا همانده قزق بولمایه‌چق. مین همانده شونك تأثیرنده، شول معنوی عذاب اچنده ایزله‌چکمن. چونکه مین هیچ بر وقتده آبزامنك آزغنه‌ده خه‌ترن قالدررغه تله‌میم. چونکه مین آنکار شول قدر بورچلیمن که حتی اول مینی بازارغه چغه‌روب صاتسه‌ده رضا بواورغه وجدانا مجبورمن. اوزیکه معلوم بزنك ئه‌تی ئولگان وقتده بزنك آبزینك حالی بیك ناچار ایدی. آنك هیچ نه‌رسه بله‌ن معیشتی تأمین ایدلمه‌گان ایدی. شولای بولسه‌ده اول مینم تربیه‌مده هیچ بر قصورلق قیلمادی بر گنه کون بولسه‌ده اوقوومدن طوقتاتمادی. حتی مکتبنی تمام ایتکاچ، اوزینك بارلی یوقلی حالی بله‌ن اوچ یل اویگه معلمه کیتروب روسچه‌ده اوقوتدی. اگر مین اوزم طوقتاماسام — مینی همانده اوقتورغه، میکا تاغنده زورراق تربیه بیررگه تلی ایدی. ایشته مین آنك باشقه هیچ بر ایذگیلکلرون یاد ایتمیچی، فقط شول معنوی تربیه‌سن، مینم حیوانلقدن چغوب انسان رتینه کروویمه سبب بولوونغنه اویلاسامده — آنك

هیچ بر سوزینه قارشی کیلورگەدە اوزمنی حقلی طابمیم. آنلڭ ایکسز وچیکسز قیلغان یاخشیلقلرینه قارشی، میندن ایك اوّلگی مرتبه بولغان اوتنچنده قبول ایتمەونی نهایت درجەده وجدانسزلق دییه حسابلیم.

مونه یونس افندی شولای: مین حاضر ایکی کشینك اینتیریسی آراسنده ایزلەم: برسی سینڭ وقسه اوز اینتیریسم. ایکنچیسی آبزامنڭ. ایشته بو، بر برسینه منافی بولغان ایکی اینتیریس مینی تمام ایزدیلر. حاضر مین تمام دیوانه کشی کبی بولدم. میندە اوّلگی اویلر، اوّلگی درد واوّلگی دنیاغه قاراشلر ایکنچی هیچ کیلمەسکه آیرلدیلر. حاضر بوتون اویم، فکرم، دنیاغه قاراشم آلماشندی. ئلکیگی «سویگانیمه بارمنده مسعود بواورمن» دیگان نظریەم حاضر کولنچ بر خیالغنه بولوب قالدی. قایده اول ایندی مسعود بولولر؟ سویگانیمه بارو توگل، جنتکه کرسەمده مسعود بولو احتمالم یوق. دنیاده هیچ بر نەرسەده وهیچ کم اوچون سعادت یوق دیب اویلاوچی فیلاسوفلر البته یالغشماغانلر. یاکه آلار بو عمومی حکمده یالغشقان بولسەلرده، میڭا تعلق ایتکان خصوصی نقطەسنده اصابت ایتکانلر. چونکه حاضر مین نەرسەدن سعادت کوتەم؟ نەرسه بلەن قووانام؟ نەرسه سببلی دنیاده یاشاودن راضی بولام؟! حاضر مینم اوچون ایکی یول: یه آبزیغه مخالفت، یاکه آنلڭ سوزن قبول. لکن ایکیسینکده

نتیجەسی بردرکە: عمرم بوینچە عذاب واوط اچندە قالمقدن عبارتدر.

مین بو سطرلارم بلەن حاضرگی تأثرات واحوالروحیەمنی تیوشنچە تصویر ایتە آلدم دیب اویلامیم. حاضرگی مینم تأثراتمنی مینم کبی عاجزە توگل، ایڭ اوستا ادیبدە لایقنچە تصویر ایدە آلورمی؟! شولایدە حاضر میندەگی اضطراب وترددنڭ قای نقطەدە ایکانن بر درجە آڭلاتە آلدم شیکللی. ایندی شولای بولغاچ، موڭ سیڭا بوغان تأثیراتن بلورگەگنە قالا. خوش سیندن نیندی جواب آلام ایندی؟

نفیسە.

۱۰

ایلول ۲۷.

آه جانم نفیسە!

صوڭغی مکتوبڭنی اوقو میڭا شول قدر یامان تأثیر ایتدی، اگر مکتوبڭنڭ بر یولن اوقو بلەن ئولم جزاسینڭ قایسیسن اختیار ایتەسڭ دیب صوراسەلر — شبهەسز صوڭغیسن اختیار ایتکان بولور ایدم. بیچارە آبزاڭنڭ کشی طانی آلماودن کیلگان خطالغی تأثیرندە حاضر نی قدر یەشلر توگوله. نیچە کشی اوزینڭ عمرلك راحتی بلەن صاو بوللاشا.

ایندی بز ایکیبزده ایك بختسز آدملر، بوتون عمرمزنی آچی حسرت اچنده اوتکه‌ررگه محکوم بیچاره ایکانبز.

شولایده مینم بو سوزلرم، بو تأثراتم سینك معذب بولووڭنی اویلاغاچقنه قیلنغان حکمدر. لکن فی‌الحقیقة اش بولایوق توگل. گرچه آز راقغنه بولسه‌ده بو عذابنی جیکله‌یتورگه یول بار. اگر آبزالرك همانده اصرار ایتسه‌لر — سین نیچکده کونه‌رسه‌ك. ذاتا مین سینك طبیعتك بله‌ن بیك یاقندن طانش بولغانغه قایچانده بولسه بر کونه‌چکڭنی کوبدن اویلی ایدم. لکن مینمچه اول نکاح بله‌نگنه بزنك آراده‌غی مناسبت بتمی. بز باشدوق، سین مینکی ومین سینکی اولاره‌ق خلق قیلنغانمز. بزنی اول طبیعی خلقتمزدن نکاح کبی اهمیتسز نه‌رسه آیرا آلمی. بز همان بر برمزگه باغلی. بزنك آراده‌غی محبت باقی؛ تیك بز صورتاگنه آلماشنابز. اوّلگی مناسبتمزنی همانده دوام ایتدره‌مز. مینم سیڭا بولغان محبتمنی، سینك ایکنچی برونك تحت نکاحنده بولووڭغنه کیمتمی. هم اول هیچ بر سببکه بنأ ممکنده توگل. گرچه بوحال صوك درجه‌ده کوڭلسز بولسه‌ده، آرتق نیشله‌رگه کیرك؟ بزنك قولمزدن باشقه نی نه‌رسه کیله؟ یازمشك شول بولغاچ تاغی نیشلیسك؟ ئه اول وقتده سین هم آبزاڭنی، هم اوزڭنی هم مینی مسعود

ایتکان‌بولاسڭ. مینم حاضرگه باشقه یازاچق سوزم یوق. بو حقلەغی اوز فکرڭنی میڭا تیز یازوب بلدر. برایکی کوندن مینم مەکەریەگه کیتووم احتمال.

یونس فتاحف.

١١

١٩٠٦ یل، اوکتابر.

یونس افندی!

بوآراده هوالر بیك‌بوزوق. هرکوننی جیل، یاڭغر، جووشلك وصووقلق. بوکون بیگرەك کوڭلسز. ایرتەدن بیرلی جیلڵەب داوللاب ئەلله نیندی صووق یاڭغر یاوا، صووق بورتوکلری بلەن بوتون جان‌ئییەلرن بورچی. جیل وحشیانه اوکره، کوڭلـگه ئەلله نیندی دهشتلی اویلر کیتوره. مین بوکون هوانڭ بوقدر یەمسرلـگینه قارامیچی بولمەمزنڭ قبله یاغندەغی تەرەزەسن آچوب، تەرەزه توبینه اوطردم. بو تەرەزەنڭ سینك بلەن ایڭ ئلك طانشقان وصوڭندن هروقت اوچراشوب سویلەشه طورغان «....» باقچەسینه طوری بولووی، تەرەزه توبینه کیلب اوطرووم بلەن کوزمنڭ آنلە توشووی، مینم خیالمنی ئەلله قایلرغه آلوب کیتدی. آزغنه بولسەده مینم کوز آلدمده ئلـکیگی معصوم وشاد چاقلەغی

منظرەلر تجسم ایتدی. سینڭ بلەن کورشرگە وعدە قیلشقان کونلردە باقچەغە باراچق وقتلرنی کوتولر، آندە سینڭ بلەن تصویری ممکن بولماغان برشادلق عالمندە کون اوظدرولر سین تەمەکی طارتا باشلاغاچ: «یونس! سینڭ هر ییرگنی یاراتسامدە تەمەکی تارتووگنی بردە یاراتمیم، مونددن صوڭ تارتما جەمی؟» دیب ایرکەلەنولرم، سین تەمەکی قابزغانڭ شرپکنی ئوروب سوندروب значеніе یاصاولرم، نهایت تەمەککنی تارتوب بترگاچ سینڭ: «سین یاراتماغاچ طاشلیم ایندی آلایسە» دیب توبچیگن طاشلاولرڭ برسی آرتندن برسی خاطریمە کیلدی. حاضرگی حیاتمدەغی آغولی نقطەلرنی بیش آلتیغنە مینوت بولسەدە اونطوب، بیش آلتیغنە مینوت بولسەدە لذتلەنوب طوردم. شونددن صوڭ جیل مینم اوزون چەچطلممنی قوزغاتوب، آلدیمە طاشلادی. کوزیم چەچلریمە توشکاچ مینم اویلرم آلماشندی: لذتلی خیالعالمندن چغوب، آچی لکن حقیقت بولغان صوڭغی کونلرم حقندە اویلانە باشلادم. مینم یونس اوچون خلق قیلنغان اول اوزون قارا چەچلرم، یونس کوزینە قارار اوچونگنە خلق ایدلگان کوزلرم، یونس ایرنلرن ئوبەر اوچون یاراتلغان ایرنلرم، یونس قوللرن قسار اوچون یاراتلغان قوللرم.... ئەلله نیندی هیچ بر یاقدن مینم بلەن مناسبتی بولماغان برەونڭ

بولمەسندە یاتورغە محکوم بولوون اویلاب اوزمنی قزغاندم. حاضر مین شادلقدن بوتونلەی امید اوزگەنگەمی، قایغولی وقتلرمدە یغلی آلمی ایدم. بو دفعە ئەللە نیچك یغلابدە آلدم...

ایرتەگە کیچ تاتارچە تیاتر بولا شیکللی. صالح آندە البتە بارور. سین شول وقتدە بزگە کیل. لکن ایرکنلەبرەك کیل. بر کونگیسی کبی قورقوب اوطوررلق بولما. مینم شیکللی بول، مین حاضر بر نەرسەدندە قورقمیم. آندن صوڭ کیلگاچ پارانی باصقچدن کر، مین آچوب قویارمن. آرتدن کرساڭ خازایکەلرنڭ کوروب قالولری احتمال. یاری حوش حاضرگە.

اوزگنی کوتب: نفیسە.

۱۲

۱۹۰٦ یل، نویابر ۱۳.

نفیسە!

کیچە سینڭ یاندن قایتقاچ یوقلی آلمیچە جودەب بتدم. باشیمە برسی آرتندن برسی ئەللە نیچە تورلی خیاللر کیلدی. سینڭ بلەن بولغان مناسبتلر حقندە تورلیچە اویلاب قارادم. حاضرگی طورمشمزنی رەتلەر اوچون تورلیچە پلانلر قوردم. لکن ئەلیگە برسینکدەاوچینە چغە آلمادم. بولای یوریشولردە

بیك قزقلی کبی طویوله باشلادی. گرچه ایکی کوننك برنده دییورلك سینك بلەن کورشیشب طورساقده، همانده رسمی سینك آنقی بولوویگه ایچ پوشب طورا. یاگادن برەر یلدن صوك بو کیدشنك بیك کوگلسز صورت کسب ایدەچکی خاطرگه کیله. اوزاقلامی ئەتیلر مینیده ئویلەنورگه تکلیف ایتەباشلارلر. اول‌وقتده‌البته‌تاغن بریاغن‌قارارغه توغری‌کیله.

کوب اویلانه طورغاچ بر کون سویلەشکان، نیچکده سینك آیراوویگه اجتهاد قیلو فکریئوك مصلحت کورندی. آخرسی شوندن باشقه اش رەتلەنمەس. لکن مونی نیچك اشلەرگه. نیچك میدانغه چغەرغه؟ قایچانده بولسه برکوننی اول اوستمزگه قایتوب کررلك ایتوب سینك بلەن اوطرورغه وشولای ایتوب اشنی باشلارغه معقول توگلمی؟ مینمچه بو معقول. مین اوزمچه بر درجه شوگا قرار بیردم. سینکچه نیچك بولور تاغن. بو حقده یاخشیراق اویلاب اوز فکرگنی میکا معلوم ایت.

یونس فتاحف،

۱۳

۱۹۰۶ یل، ۱٦ نویابر.

یونس!

۱۳ نچی نویابرده یازغان خطـنی آلغان ایدم. لـکن بو کونگه قدر جواب یازو ممکن بولمادی. سینك آنده یازغان فکرك اساسا بیك درست بولسه‌ده، قورقنچلیره‌ق. اگر بز اویلاغانچه بولسه اش بیك زورغه کیته‌ر. سینگده یامان آدك چغار. مینم اوچون بوتونله‌ی اوگغایسز بولور. بز اویلاغانچه شول وقتدوق آیروب یبه‌رسه یارار ایدیده، لکن آلای ایتمه‌وی بیك احتمال. بلکه اول مینی عمر بوینچه جزالاب آصرار. آندن صوك سینك بله‌ن کورشو یوللری بوتونله‌ی بیکله‌نور. عمر بوینچه بر برمزنی کوره آلمیچه‌تیله‌رشوب عمر اوتکه‌رگه توغری کیلور. ایشته‌بولارنی اویلاب مین سین اویلاغان فکرنی معقول کوروب بترمیم. شولایده مین موندن صوك آنك بله‌ن حاضرگی کبی یاقتی کون کورمه‌سکه، آزماز نزاع چغه‌رغالارغه قرار بیردم. اول بیك آز تونتیگنه اویده اوطدرا. کوبسنچه تونی بوینچه ئه‌لله قایلرغه یوری. ئه‌لله ئلـکیگی یورگان فاحشه‌لرن اونطوب بتره آلمیچه شولار آرتندن یوری ایندی، خدای بلسون!

آلای، دیساك اوزی مینی بیك یاراتقان توسلی، میندن باشقه بره‌و بله‌نده یورمه‌س شیکللی قیلانا. شونده‌ده حاضر شول حقده ئوپکه‌له‌گان بولوب، طاوش چغه‌رغه‌لارغه کیره‌ك آندن صوك فلان‌نه‌رسه‌لر، توگه‌ن‌نه‌رسه‌لر آلوب بیر دیبله جوده‌تکه‌له‌رگه کیره‌ك آز بولسه‌ده میندن اخلاصی چقماسمی؟
باشقه‌سن ایرته‌گه اوزك بله‌ن کورشکاچ ایرکنله‌ب سویله‌شور بز ئه‌لی.

نفیسه.

١٤

١٩٠٧ یل، ١٥ نچی غنوار.

یونس!

بزنك تگی پلانلرده اشکه آشار توسلی توگل. برده ره‌تله‌نگان اش یوق ئه‌لی. تورلیچه جوده‌توب قارادم ایندی، لکن برده آچولانمی. اش همانده مین دیگانچه‌گنه بولا وصلحاق بله‌نگنه بته. ئه‌لله‌نیندی نه‌رسه‌ار آلورغه‌ده تکلیف ایتدم: قایسیسن آلوب بیردی، قایسیسنه بیك منطقی سببلر طاوب آلمادی. بولایده تورلی سببلر طاوب آچولانغالاب قارادم. لکن اول آکار قاراب برده آچولانمی. بیك ایبله‌بکنه

جواب بیره. سوزنی زورغه کیته‌رلك ایتمی. نه‌رسه گنه‌ئه یتسه‌مه سوزیمه جواب طابه. آنگ بر سوزینه‌ده جواب طابار حالم یوق. اول سویلی باشلاسه آبلریمده قالام. بیك قزق کشی ایندی مونه، هیچده آکلاب بتره آلمازسك.

شولایده بو آراده تاغن بره‌ر تورلی سوز کوته‌رر گه پلان قوروب یوریم. نیچك بواوب نتیجه‌له‌نه ایندی. البته وقتنده سیکا خبر ایتوب طوررمن. حاضرگه حوش، صاو بول!

نفیسه.

١٥

١٩٠٧ یل، ٢٠نچی آغوست.

یونس افندی!

الله‌غه شکر، اشلر ره‌تله‌نور توسلی. صالحنی ئه‌لله قایسی بر روس آواینه دوقتور بواوب بارورغه تعین ایتکانلر. اول اوزاقلامی کیتسه کیره‌ك. حاضر بیك قزو شونده کیته‌رگه جیینوب یوری، مونه ایندی الله تله‌سه شونده بزنگ اوچون یاقتی کونلر طووا. حاضرگی قیلانشینه قاراغانده اول آنده مینیده آلوب کیته‌رگه بولدی شیکللی. لکن مین آنده قطعا بارمیم. «آنده هیچ بر بلمه‌گان، کورمه‌گان یپریکه، چیچی

روسلر آراسینه باروب مین نیچك طوریم؟» دیم، مونده
مینم یالغزمنی بر نومیرده قالدروب کیتوون تکلیف ایتهم.
اگر اول شولای مینی یالغز قالدرسه، آندن صوك بزنك
اشلر بر جهتدن تاغن رەتلەنه. لکن آنك مینی آلای قالدروب
کیتوون اویلارغه یارامی. بو اصلا ممکن توگل. اول بیت
آنده وقتلیغنه توگل، عمر بو ینچه طوررغه بارا. بوتوندەی مونده
قالدرسه، آندن صوك مینی آلوندن نیندی فائده بولا؟!
تاغن اوزی ئەلله نیچه یوز چاقرم ییرلرگه کیتدگی حالده،
مونده مینم یالغزمنی بر نومیرده قالدرغه آنك کوڭلی هیچ
بر وقت رضا بولاچق توگل. مینم بولای یالغز قالورغه تلەومدن
آنك کوڭلی البتة شیکلەنه باشلار. اول میڭا بولغان اوشانچن
یوغالتور. «اگر مینی یاراتسه مینم بلەن روس آولینەغنه
توگل، جهنمگەده برگه کیتەر ایدی. آخرسی مونك مونده باشقه
طانشلری باردر» دیب اویلارغه مجبور بولور. هم اول مینی
کوچلەب آلوب کیتمه‌کچی بولور. لکن مین اول آولغه بر تورلی
احتمالغه بناءً ده باراچق توگلمن. مونه شول وقتده بزنك آراده
هیچ رەتلەنووی ممکن بولماغان نزاع چغەر. البتة شونده اشنك
بر یاغی بولور.

نفیسه..

١٦

١٩٠٧ يل، سينتابر ٢.

يونس افندی!

بوکون مینم نومیرغه کیلورگه تلەب یازغان زاپیسکاڭنی آلدم. لکن بیك جدی سببکه بناء کیلمەوڭنی اوتنەم. لکن بر بوکونگینه توگل، ایندی باشقه کونلردەده سینڭ بلەن یوریشه آلمیمز.

مین برکون سیڭا یازغانچه، صالحدن مینی موندە یالغز قالدروون تکلیف ایتدم. موڭار آنڭ رضا بولمایەچغندە شبهه ایتمی ایدم. لکن اول بوتونلەی مینم امید ایتکانیمه خلاف اولارەق، راضی بولدی. «نیندیگنه تلەگڭ بولسون، اگر قولمدن کیله طورغان بولسه، آنی ییرینه ییتکررگه وجدانا بورچلیمن» دیب موندە قالدرماقچی بولدی. شوندن صوڭ مینم آنڭ حقندەغی اوّلگی اویلارم، اوّلگی فرضلرم بوتونلەی جیمرله باشلادی. اول مین اویلاغانغه بوتونلەی خلاف اولارەق بر عالیجناب، بر محترم ذات ایکان. بر خاتونغه بو قدر ایرك بیرو، بو قدر حسن ظن قیلو البته ایڭ صاف قلبلی وایڭ عالی روحلی کشینڭ گنه قولندن کیله. مادامکه آنڭ اوزینڭ کوڭلی صاف،

میڭا محبتی کامل، مینیده اوزینه خیانت قیلمی طورغانلر دیب اویلی، مینیده اوزی کبیئوك سویه دیب ظن ایته. مونه آنك بوتون دنیا بهاسی طوررلق عالی روحینه کرسز کوڭلینه مینده باش بوگه‌رگه سجده قیلورغه مجبورمن. آنك بو قدر حسن ظنلرینی جیلگه بیبه‌رمه‌سکه، آنی چن کوڭلمدن سویه‌رگه وجدانم کوچلی هم هیچ بر تورلی یه‌شره آلمیمکه: مین حاضر آنی سویه باشلادم. مینم اوّلگی فکرم بوتونله‌ی اوزگ... آنك میڭا بو قدر ایرك بیرووی، تاتار عالمنده برنچی کشی اولاره‌ق آلارغه شول قدر حریت بیرووی، آلارنیده اوزاری شیکللی کشی حسابلاب حسن ظن قیلووی، تاتارلرده معروف بولغان «آط بله‌ن خاتونغه اشانورغه یارامی!» نظریه‌سینه ایمان کیترمه‌وی مینی جیکدی. مین بو قدر عالی روحلی، عالی فکرلی کشی‌نی تقدیر ایتم. مین آنی سویه‌م، چن کوڭلمدن سویه‌م. هم تاتار عالمی خاتون قزغه صوڭ درجه‌ده قباحت سوء ظن ونفرت قیلوب، آلارنی کشی کوزینه‌ده کورنورگه یارامی طورغان مخلوق دیب اعلان ایتکانده، آنك بو قدر حسن ظن قیلووی، بوقدر ایرکلر بیرووی اوچون بوتون تاتار خاتون قزلری اسمندن آنی سویه‌م.

آنی شیکله‌ندرمه‌س اوچون اوّلگی تله‌گیمه موافقة